

Motion till riksdagen 2013/14:Fi283

av **Gustav Fridolin m.fl. (MP)**

Vinst i välfärden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av resurser för att anställa fler inom vård, skola och omsorg.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att eventuella överskott inom skola, vård och omsorg ska återinvesteras för att utveckla verksamheten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillstånd att bedriva vård-, omsorgs- och skolverksamhet för offentliga medel endast ska ges till dem som i sin bolagsordning eller stadga angivit att bolagets syfte är annat än att dela ut vinst till ägarna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetstagares och brukares inflytande samt offentlighetsprincipen, meddelarfriheten och meddelarskyddet ska gälla inom all offentligt finansierad verksamhet.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om universitetssjukhus.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillstånd för skolverksamhet vid ägarbyte.²
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet för offentlig verksamhet att kunna ställa motsvarande sociala krav och miljökrav som de har i sina egna verksamheter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja idéburna aktörer inom vård, skola och omsorg.³
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förbättrat kvalitetsarbete inom skola, vård och omsorg.

¹ Yrkande 4 hänvisat till KU.

² Yrkande 6 hänvisat till UbU.

³ Yrkande 8 hänvisat till NU.

Fel! Okänt namn på

Vad vill vi med skola, vård och omsorg?

Välfärden är viktigt för medborgarnas välbefinnande. Välfärd ska ha god kvalitet, utgå från brukarnas behov, med goda villkor för de anställda och med långsiktigt hållbar ekonomi.

God kvalitet kräver långsiktigt ägande, kontinuitet, överblickbara enheter, förutsättningar för anställda att göra ett bra jobb och god personaltäthet. Vår utgångspunkt är att behoven i skola, vård och omsorg gör att det inte finns utrymme för vinstutdelning av skattemedel till aktieägarna om verksamheten utförs av ett bolag. Välfärden ska garanteras var och en på lika villkor, oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning, könsidentitet, religion, ålder eller funktionsnedsättning.

Miljöpartiet har i budgetmotionen visat på behovet av att öka kvaliteten inom skolan, äldreomsorgen och vården också genom att ge ekonomiska resurser för att anställa fler. Vi menar att det är centralt att höja de generella statsbidragen till kommuner och landsting så att fler kan anställas i välfärden. Dessutom behövs riktade resurser för att öka personaltätheten i skolan, vården och äldreomsorgen. Detta bör riksdagen som sin mening regeringen tillkänna.

Vi vill stärka människors möjlighet att välja en välfärd som passar dem, men också ge alla förutsättningar att bidra genom egna initiativ. Vi ser positivt på en mångfald av aktörer inom välfärden. Förutsättningen för att dessa aktörer ska få driva verksamhet inom välfärdssektorn är att syftet med verksamheten är att tillhandahålla utbildning, vård eller omsorg, inte att dela ut vinst (se också kapitel 5 i motionen). Detta bör riksdagen som sin mening regeringen tillkänna.

Välfärdens verksamheter får inte hanteras som vilken marknad som helst. Vi är inte konsumenter i förhållande till välfärden, vi är medborgare. Miljöpartiet anser att kommersialiseringen av välfärden motverkar den mångfald som var avsikten med reformerna. Vi vill därför få bort de kommersiellt inriktade aktörerna och i stället främja idéburna verksamheter inom välfärdssektorn. Vi tar allvarligt på problemen i skolor och vårdinrättningar där vinstintresset leder till besparingar som drabbat elever och patienter. Vi är också oroade att verklig kvalitetsutveckling hindras till förmån för fokus på rapporterbara prestationer och mätpunkter som kan räknas om i pengar i ersättningsystemen. Detta har också jämte andra problem, t.ex. minskade ekonomiska förutsättningar och styrningsproblem, försämrat förutsättningarna för mycket offentligt driven verksamhet. I denna motion fokuserar vi dock, som motionens titel klargör på problemen med och i vinstsyftande verksamheter i välfärden.

Det förekommer att privata aktörer gör stora vinstuttag ur välfärdsverksamheter. Detta kan väcka misstanke om att något är fel: antingen har ägaren underfinansierat verksamheten eller så är ersättningen för hög. Oberoende vilket så har skattepengar försvunnit ur välfärden på ett sätt som de inte borde ha gjort. Vi anser att skattemedel ska användas till den verksamhet de är avsedda för och att eventuella överskott ska återinvesteras i verksamheten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Vi tror på långsiktiga spelregler och beslut som sätter elevens eller vårdtagarens behov i centrum. Vår uppfattning är att skatteintäkter som avsätts till välfärd ska stanna i välfärden. Men det är också viktigt att kombinera statligt ansvar och kommunalt självstyre. Att utforma likvärdiga förutsättningar för verksamheter oavsett ägare och storlek är komplicerat, men inte omöjligt.

För att säkerställa kvalitet och rättssäkerhet i välfärdssektorn har Miljöpartiet arbetat för att stärka såväl medarbetares som elevers, patienters, brukares och äldres inflytande och insyn över verksamheten. I all offentligt finansierad verksamhet ska likvärdiga regelverk gälla, oavsett huvudman. Vi vill att meddelarfrihet, alltså rätten att lämna journalister uppgifter för publicering i grundlagsskyddat medium, och meddelarskydd, det vill säga förbudet för chefer och andra att efterforska källan, ska vara en självklarhet för all personal. Oegentligheter ska kunna påtalas och åtgärdas i all offentligt finansierad verksamhet, oavsett vem som driver verksamheten. Det är centralt att offentligt finansierad verksamhet är transparent och att kommunen och statliga tillsynsorgan har möjlighet att granska verksamheter vi betalar för. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Bakgrund

När skola, vård och omsorg drevs i enbart offentlig regi var inte allt problemfritt. Liksom idag varierade kvaliteten från enhet till enhet. Det har funnits ett behov av större frihet att utforma arbetet inom vård och skola lokalt. Så skedde också på många håll i landet. Personalinitiativ utvecklade undervisningsformerna i skolan, förändrade arbetsformer i vården och inriktningen på innehållet i omsorgen. Miljöpartiets engagemang för möjligheten att välja undervisningsform i skolan har sitt ursprung i att vi värnar mångfald och har motsatt oss att barnen måste stöpas i samma form. Friskolereformen underlättade för lärare som brann för en pedagogisk riktning att utveckla och förverkliga den. Friskolor blev också ett alternativ för föräldrar i glesbygd som ville driva en skola som kooperativ i stället för att barnen skulle bussas långa sträckor när kommunen ville lägga ner en byskola. Även inom vård och omsorg har vi välkomnat olika lokala initiativ, som sjukgymnastik, naprapater och kiropraktorer.

Utvecklingen på senare år har dock präglats av att allt större bolagskoncerner utvecklas inom dessa sektorer. Vi har låtit riksdagens utredningstjänst titta på hur vinster i välfärden i olika länder har påverkat kvaliteten. Utredningen hänvisar till flera internationella rapporter som visar att personaltätheten generellt är lägre i de äldreboenden som drivs i vinstsyftande verksamheter jämfört med de verksamheter som bedrivs i icke vinstsyftande regi (Hartman Konkurrensens konsekvenser - Vad händer med svensk välfärd, SNS förlag 2011). RUT visar att enligt både internationella och svenska studier så skiljer det så mycket som 10–11 procent om man jämför de kommunala äldreboendena med privata. Den svenska studien pekar dessutom på att det finns fler heltidsanställda och färre timanställda i den kommunala vården. Det visar att

Fel! Okänt namn på

det behövs nya och tydligare spelregler för verksamheterna för att säkerställa god kvalitet och effektiv användning av skattemedel.

Principer för vård och omsorg

Vård och omsorg ska säkerställas för alla människor i hela landet. Därför ska hälso- och sjukvården vara demokratiskt styrd och solidariskt finansierad med i huvudsak offentliga medel. Det betyder dock inte att all hälso- och sjukvård måste vara offentligt utförd.

Vi är positiva till lokala initiativ i form av alternativa driftsformer som in-traprenad och entreprenad. Detta ökar patienternas valmöjligheter liksom möjligheterna att ta tillvara nya idéer om arbetssätt och organisation.

För att garantera en likartad och rättvis vårdstruktur i hela landet är vi mot försäljning och överlåtelse av driften av universitetssjukhus. Vi vill även fortsättningsvis att vården ska vara solidariskt finansierad. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Principer för skola

Skolan ska erbjuda eleverna bästa möjliga utbildning. Det är skolans uppdrag att se till att varje elev får de färdigheter och det stöd hen behöver.

Skola och förskola ska erbjudas alla på lika villkor och efter behov (princip om likvärdighet). Vid fördelning av samhällets resurser till skolan ska hänsyn tas till att behoven kan se olika ut. Det kan till exempel ske genom olika former av socioekonomisk viktning av skolpengen.

Miljöpartiet bejaktar pedagogisk mångfald i skolan, vare sig skolans huvudman är offentlig eller privat. Mångfald av verksamheter ger elever och föräldrar möjlighet att välja en utbildning vars pedagogiska inriktning passar eleven. Skolor ska ha hög kvalitet och det är viktigt att det garanteras av huvudmannen. Alla skolor, oavsett huvudman, ska vara föremål för effektiv offentlig inspektion.

Skolans syfte ska handla om en passion för utbildning. För att en fristående skola ska ges tillstånd ska det framgå av bolagsordningen eller liknande att bolagets syfte är att utveckla utbildningen, inte att dela ut vinst till aktieägarna. Dessutom vill vi att eventuell vinst i skolverksamhet ska återinvesteras i verksamheten. Vi menar att tillstånd för skolverksamhet ej ska kunna överlåtas utan föregående kontroll. Det behövs separat prövning och nytt beslut för att få sådant tillstånd. Vid behov får Skolinspektionen göra en snabbare behandling av ett byte av tillstånd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Brister att åtgärda

Det har länge varit betydligt svårare för idéburen verksamhet att få lån till investeringar. Bankerna är ofta ovilliga att ge lån till ideella föreningar, stiftelser och små aktiebolag som bedriver skola vård eller omsorg. Vi vill att kapitalförsörjningen för dessa aktörer stärks. Vi menar att det behövs en särskild investeringsfond för att främja tillgång till kapital. Ett annat sätt kan vara att se över reglerna för att låta dessa verksamheter få spara tillgångar under ett begränsat antal år (liknande skogskontoregler) för att senare kunna investera i verksamheten. Det är viktigt att regleringar görs på ett sådant sätt att det inte försvårar eller rent av omöjliggör för idéburna aktörer att verka, förverkliga en idé inom välfärden och kunna ta del av en fungerande kapitalförsörjning. Den som ger lån eller investerar i idéburen verksamhet bör självklart kunna få tillbaka sina medel om verksamheten bär sig. Detta är idéer som bör ingå i en större översyn för att stödja idéburna verksamheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Allt fler enheter inom välfärdssektorn väljer att certifiera sig för miljö, arbetsmiljö och kvalitetskriterier. Vi menar att denna utveckling är bra och att det bör ställas motsvarande sociala krav och miljökrav som kommunen har i sina egna verksamheter. Den typen av krav ställer också krav på bredare kompetens för revisorer – något som bör lyftas fram i regeringens återkommande diskussioner med SKL.

Det är också centralt att det finns ett tydligt regelverk även för vården så att vite kan utdömas då avtal inte fullföljs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Miljöpartiet vill att man ställer krav på syftesparagraf för privata bolag i offentligt finansierade verksamheter. Vi har drivit frågan om att skolföretag i bolagsordningen skall ange utbildning och inte vinst. Vi vill att samma princip skall gälla inom vård och omsorg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 2 oktober 2013

Gustav Fridolin (MP)

Åsa Romson (MP)

Jabar Amin (MP)

Per Bolund (MP)

Esabelle Dingizian (MP)

Magnus Ehrencrona (MP)

Jonas Eriksson (MP)

Maria Ferm (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Annika Lillemets (MP)

Agneta Luttröpp (MP)

Lise Nordin (MP)

Mats Pertoft (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Stina Bergström (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Tina Ehn (MP)

Gunvor G Ericson (MP)

Peter Eriksson (MP)

Ulf Holm (MP)

Helena Leander (MP)

Jan Lindholm (MP)

Valter Mutz (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Peter Rådberg (MP)